

Dr Zorica MRŠEVIĆ
Institut društvenih nauka,
Beograd

Pregledni članak
UDK: 343.261-055.3(73)
Primljeno: 15. april 2016. god.

TRANSRODNI OSUĐENICI U AMERIČKIM ZATVORIMA

Trans osobe ne predstavljaju opasnost, opasnost leži u ideji o binarnosti roda.

Transrodne osobe se suočavaju sa povišenim nivoom nasilja i ugroženosti kada su u zatvoru, jer u tom sistemu doživljavaju često maltretiranja, nasilje i razne opasnosti, češće od drugih osuđeničkih skupina. Za transrodne osobe se može generalno konstatovati da sve vrste lišenja slobode u pritvorskim i zatvorskim institucijama, kao i sabirnim centrima za migrante, predstavljaju ozbiljnu opasnost za njihove živote, fizički i mentalni integritet, ljudsko dostojanstvo i opštu dobrobit. Kako su transrodne osobe postale glasnije u odbrani svoje bezbednosti i svojih prava, američki zatvorski sistem koji smješta osuđena lica po konvencionalnoj binarnoj rodnoj podeli počeo je da se suočava sa brojnim izazovima. Transrodni osuđenici koji su pretrpeli nasilje i maltretman često su smješteni u samice, što je mera, iako namenjena njihovoj zaštiti, u stvari ozbiljna kazna. Izolacija uzima ogroman psihološki danak, a predstavlja i povećan rizik od napada od strane stražara. Otvoreno je pitanje kako da se prilikom smještaja rešava situacija očigledne kontradikcije između njihove službene rodne pripadnosti i njihove spoljašnjosti i rodnih aspiracija. Otvoreno je i pitanje početka, i/ili nastavka hormonalno operativnog procesa rodnog prilagodavanja za vreme izdržavanja zatvorske kazne. U tekstu se navode test sudske odluke, zakonska

rešenja na federalnom nivou i u Kaliforniji, studija nedavnih slučaja, kao i alternativna mogućnost smeštaja transrodnih u GBT čaure, tj. posebna zatvorska krila namenjena transrodnim ženama i gejevima.

Ključne reči: transrodne žene u zatvoru, hormonska terapija, test sudske presude, seksualno nasilje, GBT Čaure, Rikers Ajlend.

1. Uvod

Svi ljudi – što obuhvata i osuđena lica na izdržavanju zatvorske kazne u zatvoru – imaju pravo na život bez nasilja, kao i mogućnost da žive svoje autentične živote. Činjenica je da se transrodne osobe suočavaju sa povišenim nivoom nasilja i ugroženosti kada su u zatvoru, i da doživljavaju često maltretiranja, nasilje i razne opasnosti u tom sistemu, češće od drugih osuđeničkih skupina. Za trans osobe se može generalno konstatovati da sve vrste lišenja slobode u pritvorskim i zatvorskim institucijama predstavljaju ozbiljnu opasnost za njihove živote, fizički i mentalni integritet, ljudsko dostojanstvo i opštu dobrobit.

Kada su u pitanju potrebe transrodnih osoba u zatvoru, UN *Džogdžakarta principi*¹ eksplicitno navode da su države u obavezi da obezbede adekvatan pristup zdravstvenoj nezi i psihološkom savetovanju, koje prepoznaje posebne potrebe osuđenika, bilo da je to njihova seksualna orijentacija ili rodni identitet, uključujući i upotrebu hormona ili drugih vidova terapije, kao i mogućnost prilagođavanja pola, ukoliko osuđenik/ca to želi. *Kancelarija UN za pitanja droge i kriminala* je preporučila da odgovorne osobe treba da zadovolje specijalne potrebe LGBT osuđenika/ca, kao i da im obezbede pristup terapiji za rodnu disforiju, kao što je na primer, hormonalna terapija ili operacija prilagođavanja pola, ukoliko je ona inače dostupna ljudima u toj zajednici (državi).

U Sjedinjenim Američkim Državama, transrodne osobe su redovno izložene maltretiranju, ali malo ko od njih je u toliko bespomoćnom položaju kao oni u zatvoru. Kako su transrodne osobe postali glasniji u odbrani svoje bezbednosti i svojih prava, zatvorski sistem koji smešta osuđena lica po konvencionalnim rodnim podelama počeo je da se suočava sa brojnim izazovima. Dok

1 Yogyakarta Principles on the Application of International Human Rights Law in relation to Sexual Orientation and Gender Identity. The Yogyakarta Principles address a broad range of human rights standards and their application to issues of sexual orientation and gender identity. http://www.yogyakartaprinciples.org/principles_en.htm 19. januar 2016.

su neki promenili politike smeštaja, npr. neki lokalni zatvori u Vašington Distriktu koji smeštaju transrodne žene u ženski zatvor, ogromna većina nisu ništa promenili.²

U januaru 2015. Barak Obama je prvi predsednik Sjedinjenih Država koji je u javni diskurs prvi uneo pojam „transrodnost”. Kratko posle toga u julu 2015. on se osvrnuo na značajne medijske izveštaje i jednostavno zaključio: „Mi ne smemo da tolerišemo silovanje u zatvorima, niti da pravimo šale o tome u našoj popularnoj kulturi.” On je i prvi predsednik Sjedinjenih Država koji je učinio niz poseta zatvorima u cilju unapređenja reforme sistema krivičnog pravosuđa.³

Prema izveštaju iz „Nacionalnog centra za ravnopravnost transrodnih osoba”, lezbejke, gejevi, biseksualni i transrodne osobe su zajednice koje su „nesrazmerno prisutne u pravosudnom sistemu” zbog postojeće „istorije pristrasnosti, zlostavljanja i nefer profilisanje LGBT osoba od strane organa za sprovođenje zakona.“ U izveštaju se navodi da su oko 16% transrodnih odraslih u pritvoru i zatvoru zbog raznih razloga u poređenju sa svega 2,7% svih odraslih koji su ikada bili lišeni slobode.⁴ Transrodne osobe su mnogo češće nego stanovništvo u celini u povećanom riziku da budu u nekom trenutku svog života lišeni slobode. Oni su u visokom riziku od policijske diskriminacije i zlostavljanja; mnoge transrodne žene su npr. uhapšene i krivično gonjene zbog neosnovane sumnje da su prostitutke, samo na osnovu svog izgleda. Transrodne osobe takođe se suočavaju sa široko rasprostranjenom diskriminativnom eliminacijom već prilikom zapošljavanja, pa se mnogi da prežive okreću nezakonitim aktivnostima.

Transrodni osuđenici koji su pretrpeli nasilje i maltretman često su smešteni u samice, što je mera, iako namenjena njihovoj zaštiti, u stvari ozbiljna kazna. Izolacija uzima ogroman psihološki danak, a predstavlja i povećan rizik od napada od strane stražara. To ih još i dodatno lišava mogućnosti da koriste grupne terapije i obrazovne programe koji bi mogli da im poprave izgleda za zapošljavanje po izlasku. I imigranti smešteni u sabirnim centrima,

2 Editorial board, „Prisons and Jails Put Transgender Inmates at Risk” *New York Times*, 9. November, 2015, 142.

http://www.nytimes.com/2015/11/09/opinion/prisons-and-jails-put-transgender-inmates-at-risk.html?_r=0 19. januar 2016.

3 V. Jenness, S. Fenstermaker, „Forty Years after Brownmiller Prisons for Men, Transgender Inmates, and the Rape of the Feminine”, *Gender & Society* February 1/2016, 14-29. <http://gas.sagepub.com/content/30/1/14.full> 19. januar 2016.

4 C. Mathias, „New York’s Largest Jail To Open Housing Unit For Transgender Women”, *The Huffington Post*, 2014, 18 november 2014, updated 2 february 2016. http://www.huffingtonpost.com/2014/11/18/rikers-transgender-women_n_6181552.html 19. januar 2016.

gde često nemaju jasni rok za puštanje na slobodu, mogu da se suoče sa mogućnošću da budu smešteni u samicu bez određenog roka trajanja.⁵

Postoje vrlo retki izuzeci od dominantne prakse da transrodne žene nisu smeštene u muški zatvor na osnovu svog pola stečenog rođenjem (npr. neki lokalni zatvori u Vašington Distriktu smeštaju transrodne žene u ženske zatvore)⁶, pa je otvoreno pitanje kako se rešava situacija očigledne kontradikcije između njihove zvanične rodne pripadnosti i njihove spoljašnjosti i/ili rodni aspiracija, kako izbeći tiraniju binarne polne podele na žene i muškarce, kada postoje još neke kategorije i rodni identiteti koji se ne uklapaju u pomenutu binarnost.

2. Transrodne žene u muškim zatvorima

Nivo nasilja prema transrodnim osuđenima je takav da neki autori pribegavaju upotrebi termina „Rat protiv transrodnih žena”⁷ koji se vodi već stotinama, ako ne i hiljadama godina i manifestuje se u načinu kako ih tretiraju u njihovim porodicama i društvenim institucijama. „Stogodišnji rat: etiologija i status silovanja transrodnih žena u muškim zatvorima” je rečit naslov izveštaja u kome se analiziraju uslovi u kojima transrodna osuđena lica, posebno transrodne žene u muškom zatvoru, izdržavaju zatvorske kazne. Oni su opterećeni mnogim teškoćama, pogrešnim merama, neznanjem i zloupotrebama. Zbog istorijske rigidnosti u pogledu svih rodni pitanja i osnovnog nedostatka brige za one koji su zbog svog rodnog identiteta na društvenim marginama, transrodne žene i muškarci provode svoju egzistenciju u ambijentu koji mora konačno da se sagleda kao ratna zona u kojoj su oni neprekidno izloženi preziru, napadima, maltretmanu i silovanju.

Opasnosti s kojima se suočavaju transrodne žene u zatvorima, pritvorima i drugim institucijama zatvorenog tipa za muškarce potiču od komplikovane povezanosti između društvenog prostora ekskluzivno namenjenog muškarcima, društvenih odnosa u njima, prirode rodni identiteta i uloga, kao i zajedničkim delovanje svih tih elemenata. To se dokumentuje na strukturalnom, kulturnom i interakcijskom nivou analize.

Postoji veoma malo prihvatanja rodne raznovrsnosti u rigidnim i hipermaskulinim ambijentima pritvora i zatvora u Sjedinjenim Državama. Rezultat toga

5 „Prisons and Jails Put Transgender Inmates at Risk”, op.cit.

6 A. Hess, „Protecting Trans Prisoners”, Slate, 2015, 6 January.

<http://www.lawschool.cornell.edu/Clinical-Programs/lgbtclinic/upload/slate-Manning-article.pdf>
19. januar 2016.

7 M. Stohr, „The hundred years’ war: The etiology and status of assaults on transgender women in men’s prisons” *Women & Criminal Justice* 1/2015, 120-29.

je da su transrodne žene u muškim zatvorima objekti zlostavljanja kako od strane osoblja, tako i od drugih osuđenika. Devedeset pet procenata transrodnih osuđenika u obimnoj studiji o seksualnom nasilju u zatvorima Kalifornije navode da su bili seksualno zlostavljani za vreme izdržavanja zatvorske kazne, dok istovremeno tek nešto više od 4 procenta od slučajnog uzorka od 322 izabranih osuđenika u kalifornijskim državnim zatvorima za muškarce navode da su bili seksualno zlostavljani. Tek odnedavno se istraživanjima dokumentovano dokazuje postojanje viktimizacije transrodnih osuđenika pa se pravni zahtevi menjaju u pravcu smanjenja „ratnih operacija” makar na prihvatljiviji nivo „zatišja” ratnih sukoba.

„Borba ili seks” („Fight or Fuck”) je kao refren kojim same transrodne žene u zatvorima najčešće opisuju svoju situaciju. „Borba ili seks” jednostavni je opis prinudnog prilagođavanja zatvorskim uslovima. Struktura i način funkcionisanja zatvorskog sistema zahteva od njih da se snalaze u tom jedinstvenom nasilničkom, grabežljivom ambijentu. Obim seksualnog nasilja nad transrodnim osuđenima u muškim zatvorima je mnogo većih dimenzija nego što se ranije procenjivalo, kako u kvantitativnom smislu, tako i u smislu raznovrsnosti oblika u kojima se javlja. Transrodne žene su očigledno smeštene tamo gde postoji velika verovatnoća da će iskusiti strašno seksualno nasilje, upravo zbog svojih muških genitalija, jer su one videne kao biološki muškarci, „izdajice” koji su se odrekli svoje muškosti. Viktimizirane su zbog svojih ženskih karakteristika koje odudaraju od njihove biološke, službene muške rodne pripadnosti, i kao izdajnici muškog roda, i jer faktički ne mogu da se odupru nasilju kao tipično muškom sredstvu sile protiv žena.⁸

Osim silovanja, one su daleko više izložene i raznim drugim oblicima zlostavljačkih seksualnih radnji, bilo da se oni dešavaju protiv njihove volje, bilo da su navodno dobrovoljno izabrane ali stvarno preduzete jedino u nameri da se na taj način spasi drugih, težih neželjenih opasnosti u zatvoru. Naime, neki transrodni osuđenici govore o prostituisanju ili „zaštitnom sparivanju”, praksi koja obuhvata „dobrovoljne” seksualne odnose sa jednim osuđenikom da bi se na taj način izbeglo nasilje od strane mnogih drugih. Zatvorska prostitucija i zaštitno sparivanje su vidovi seksualnog zlostavljanja od strane drugog osuđenika sa kojima je transrodni osuđenik često vrlo blizak, ali koje se ne vrši uz pomoć brutalne fizičke sile. To zlostavljanje obično prođe neprimećeno od strane zatvorskih vlasti jer ih žrtve najčešće uopšte ne prijavljuju i ne traže medicinsku pomoć za saniranje povreda.⁹

8 V. Jenness, S. Fenstermaker, op. cit.

9 V. Jenness, S. Fenstermaker, ibid.

U muškim zatvorima se odvijaju i neki drugi procesi koje neki autori definišu kao „interakcijsko ostvarenje rodne pripadnosti u specifičnom zatvorskom kontekstu”.¹⁰ Transrodne žene na izdržavanju zatvorske kazne naime, borave u sredini u kojoj praktično svi znaju da su one biološki muškarci, ali u kome su one bez obzira na to, motivisane da kontinuirano traže afirmaciju svoje „autentične” ženskosti i ženskog karaktera. Pod tim, ponekad brutalnim i uvek teškim zatvorskim uslovima, transrodne žene nastoje na rivalizirajući, takmičarski način da postignu svoju ženskost, što konkretno znači, ne tek da prođu kao obične žene, već da prevaziđu prosečne normativne standarde za „ladylike” ideal. Te prakse zahtevaju intenzivnu preokupaciju svojim telom i pojavom. Rezultat je zadobijanje priznanja „prave devojke” i da kao takva zavređuje privilegije namenjene „dobrim ženskim komadima”. U tom kontekstu se dolazi do „obavljanja posla” kako bi se moglo nazvati komplikovana dinamika u kojoj transrodne žene u muškim zatvorima zahtevaju i potvrđuju svoju ženskost u tom hegemono definisanom hipermaskulinog, heteronormativnog ambijenta sa preobiljem alfa mužjaka, seksizma i nasilja. Transrodna osuđena lica dakle „obavljaju posao” iz razloga afirmacije svog rodnog identiteta i modela svog ponašanja s razumevanjem posledica takvog ponašanja i po sebe i za druge. Njihovo prisustvo u muškom zatvoru posledica je njihove službene kategorizacije kao muškaraca, ali usled lišenja slobode u takvoj instituciji, njima je ipak, paradoksalno, omogućeno da žive svoju „autentičnu” ženskost.

„Devojke među muškarcima” svakako podrazumeva niži društveni status u zatvorskoj ustanovi za muškarce, u kojoj vlada hiper maskulina kultura koja „devojke” čini zauvek izloženim stalnom ponižavanju, uvek u marginalizovanoj poziciji u odnosu na druge osuđenike. Njih muški osuđenici nazivaju „namontiranim” ženama, dok one za sebe navode da nisu „biološkinje”, odnosno, da nisu cisžene, pošto nisu rođene kao žene. Uprkos toga, transrodne žene u muškom zatvoru snažno izražavaju težnju da obezbede sebi položaj „pravih devojaka”, ili neke čak, „najboljih devojaka” koliko je to uopšte moguće u muškom zatvorskom ambijentu. Ta težnja se izražava u prihvatanju rodno stereotipnih praksi kao i prihvatanja muške dominacije, heteronormativnosti, klasnih i rasnih predrasuda, kao i svakodnevno prihvatanje nejednakosti u kontekstu njihovog stalnog nastojanja da zadobiju poštovanje i afirmaciju kao žene.

Neke transrodne žene u zatvorima za muškarce navode da se osećaju mnogo ženstvenije od kada su u zatvoru nego pre, na slobodi, iako nemaju mogućnosti upotrebe mnogih predmeta koje žene inače tipično koriste, kao što

10 V. Jenness, S. Fenstermaker, „Agnes Goes to Prison: Gender Authenticity, Transgender Inmates in Prisons for Men”. *Gender Society* 1/2014, 5-31.

je šminka, parfemi, perike, ženska odeća, donji veš i sl. To upućuje da su muški zatvori ambijent koji ipak, ma koliko bizarno zvučalo, omogućuje da se bolje izraze kao žene kroz status biti „devojka među muškarcima” („a girl among men”) tj. kroz intenzivirani osećaj sopstvene ženskosti. Kao što jedna transžena u zatvoru objašnjava posle opisivanja kako je bila rutinski silovana od strane svog zatvorskog „supruga”: „Bilo je to strašno, ali kada je on to radio, ja sam se osećala kao da sam njegova prava supruga”. Taj navod je posebno važan jer ukazuje na kontekst u kome se transžene izjašnjavaju da žele status supruga, prihvatajući seksualno nasilje kao deo statusa koji afirmiše njihov identitet i omogućuje im potvrdu da su „prave žene”.¹¹

Opis transrodnih žena u zatvoru jednog osuđenika, (vrlo maskulino heteroseksualnog, mišićavog 49-to godišnjeg muškarca osuđenog za trgovinu narkoticima) možda najbolje oslikava situaciju u kojoj se one nalaze. Na pitanje o transrodnim ženama rekao je da su neki od njih tabu, da sa njima ne treba imati posla, ali da su neki drugi skroz OK. Objasnio je da su tabu oni koji imaju AIDS i njih smatra prljavim, i sa njima ne treba kontaktirati. „Ok, ti si zatvoren, nemaš žene, a umoran si od upotrebe sopstvene ruke, pa se onda za promenu istreseš u njih. Oni su kao mesto za istovarivanje đubreta, jednostano tamo istrese onaj svoj teret. Ali mi dobro znamo da su oni muškarci. Treba samo da se ponašamo kao da su žene, ali naravno da znamo da su muškarci. Ma hajde, pa oni imaju sve ono što imaju muškarci. Ali ipak u njih možeš da istovariš svoj tovar”. Na pitanje zašto transžene to dozvoljavaju, on je objasnio da one žele sve što žene inače žele, bezbednost, zaštitu, utehu, društvo, nekoga da bude fin sa njima i da vodi o njima računa. Ali one nisu sve iste. Ima takođe onih koje samo žele seks. Neke to stvarno baš vole. A druge to rade da bi dobile ono što sve žene žele. Transrodne žene u muškom zatvoru se koriste osim za seks, i za neke „bezvezne ženske” poslove, na primer, da muškarcima čiste ćeliju, peru odeću, peglaju, privatno pripremaju dodatne obroke, i slična ženska posla. Opet, neke od njih to rade jer vole to da rade, to im daje osećaj da su prave žene. Ali druge to rade samo zato da bi dobile ono što žene žele: muškarca, zaštitu, utehu, društvo, nekoga da s njim pričaju, ubičajeno, u stvari sve je to isto kao i na slobodi.

3. Značajne sudske presude

Istorijat sudskih presuda koje su bile prelomne za poboljšanje tretmana transrodnih osuđenika za vreme izdržavanja zatvorske kazne započeo je zapravo pre četiri decenije kada je Vrhovni sud Sjedinjenih Država 1976. doneo

11 V. Jenness, S. Fenstermaker, *Forty Years*, op.cit.

odluku u odlučujućem slučaju *Estelle protiv Gamble*.¹² Po toj presudi namerna indiferentnost prema osuđenikovim medicinskim potrebama predstavlja kršenje Osmog amadmana koji štiti od surovog i neuobičajenog kažnjavanja. Pravo na medicinsku negu se od tada bazira na tom slučaju kao ustavnom pravu osuđenih lica. Ovo pravo sadrži garanciju tri osnovna prava, pravo na korišćenje medicinske nege, pravo na korišćenje propisanog medicinskog tretmana i pravo na profesionalnu medicinsku dijagnozu.

U slučaju *Meriwether protiv Faulknera 1983*.¹³ Apelacioni sud sedmog okruga u Indijani je definitivno priznao transseksualnost kao vrlo kompleksan medicinski i psihološki problem u kome postoji „ozbiljna medicinska potreba” za tretmanom. Ipak, napravljena je razlika u tome, jer iako transseksualno osuđeno lice ima ustavno pravo na neke tipove medicinskog tretmana u slučaju dijagnostikovane transeksualnosti, osuđeno lice nema pravo na svaki tretman, npr. kao što je tretman estrogenom.

U slučaju *Phillips protiv Mičigenskog zatvora 1990*,¹⁴ transseksualnom osuđeniku u preoperativnoj fazi tranzicije iza koga je duga istorija hormonskog tretmana, odbijen je nastavak tretmana po premeštaju u novi zatvor. Mičigenski federalni sud je doneo privremeni nalog kojim je naloženo zatvorskim vlastima da obezbede estrogensku terapiju za nju, smatrajući da bi odbijanje hormonske terapije u ovom specifičnom slučaju prouzrokovalo „nepopravljivu štetu” i predstavljalo kršenje Osmog amadmana. Jedna je stvar propust da se osuđenom licu obezbedi medicinska nega koja bi mogla da popravi njeno ili njegovo zdravstveno stanje, kao što je odbijanje da se odobri operacija rodnog prilagođavanja ili da se odobri operacija ciste koja dugo postoji. Ali nepreduzimanje mera koje praktično anuliraju efekte višegodišnjeg medicinskog tretmana je izmerljivo mnogo gore, što čini lakšim odluku da se tu radi o surovom i neuobičajenom kažnjavanju.

Osamnaest godina posle *Estelle protiv Gamblea*, doneta je još jedna prelomna presuda kojom je dalje razrađen termin „namerna indiferentnost”. U slučaju *Farmer protiv Brennana 1994*,¹⁵ transseksualni osuđenik u preopera-

12 *Estelle protiv Gamble 1976*.

<https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/429/97> 19. januar 2016.

13 *Meriwether protiv Faulknera 1983*.

https://scholar.google.com/scholar_case?case=15395080476113300514&q=Meriwether+v.+Faulkner&hl=en&as_sdt=2006&as_vis=1 19. januar 2016.

14 *Phillips protiv Mičigenskog zatvora 1990*.

https://scholar.google.com/scholar_case?case=9794374975196963939&q=Phillips+v.+Michigan+prison&hl=en&as_sdt=2006&as_vis=1 19. januar 2016.

15 *Farmer protiv Brennana 1994*.

<https://www.law.cornell.edu/supct/html/92-7247.ZS.html> 19. januar 2016.

tivnoj fazi, „muškarac u ženu” bio je smešten u zatvorsku ustanovu za muškarce gde je posledično tome bio silovan. Vrhovni sud je jednoglasno odlučio da su zatvorske vlasti odgovorne za nastupele povrede jer su zbog namerne indiferentnosti propustile da zaštite osuđeno lice od povreda nanetih od strane drugih osuđenika. Presuda u slučaju Farmer protiv Brennana iz 1994. kojom je sud presudio da su zatvorske vlasti prekršile Osmi amandman svojim namernim indiferentnim držanjem u pogledu osuđenikove bezbednosti doveo je do porasta zabrinutosti o bezbednosti transrodnih osuđenih lica koja zahteva standardizovani, fleksibilni pristup.

U *Kosilek protiv Maloney 2002.*¹⁶ Okružni sud Masačusetsa je odlučio da transeksualnost kod osuđenika stvara ozbiljnu medicinsku potrebu i uputio je zatvorske vlasti da obezbede adekvatan tretman. Tretman koga preporučuju medicinski profesionalci iskusni u tretmanu rodnih poremećaja uključuju u okviru potrebne terapije mogućnost psihoterapije, hormonsku upotrebu i operaciju prilagođavanja pola. Iako sud prihvata da zatvor može da nastavi sa pretpostavljenom *freeze frame* politikom, mišljenja je da određenje da li primeniti specifične oblike tretmana treba da budu individualizovano zasnovani na medicinskoj proceni konkretnih osuđenih lica, pre nego da se primenjuju kao rezultat blanketne norme.

U *Kosileku protiv Spensera, 2012. i 2014.*¹⁷ Okružni sud u Masačusetsu je odlučio da su prekršena prava Kosileka jer je jedini način da se obezbedi njegovo pravo iz Osmog amandmana adekvatan tretman njegove ozbiljne medicinske potrebe koji se sastoji u operaciji rodnog prilagođavanja. To je prva precedentna sudska odluka koja nalaže da država obezbedi operaciju rodnog prilagođavanja za osuđeno lice. Tom osuđenom licu koje pati od poremećaja rodnog identiteta treba omogućiti operaciju rodnog prilagođavanja na trošak državnog zatvorskog sistema, u skladu sa odlukom federalnog apelacionog suda koja je doneta u januaru 2014. Federalni apelacioni sud je podržao odluku državnog suda u Masačusetsu po kome operativno rodno prilagođavanje predstavlja neophodni medicinski tretman o čemu su i mediji široko izveštavali.¹⁸ Time je potvrđena presuda nižeg suda iz 2012. kojom je Ministarstvo za kaz-

16 Kosilek protiv Maloney 2002.

https://scholar.google.com/scholar_case?case=1707853417629333676&q=Kosilek+v.+Maloney&hl=en&as_sdt=2006&as_vis=1 19. januar 2016.

17 Kosilek protiv Spensera, 2012. i 2014.

https://scholar.google.com/scholar_case?case=4986521262718791593&q=Kosilek+v.Spencer&hl=en&as_sdt=2006&as_vis=1 19. januar 2016.

18 AlJazeera, 2014, Court rules state should pay for sex change of transgender prisoner, 17 January <http://america.aljazeera.com/articles/2014/1/17/court-rules-stateshouldpayforsexchangeoftransgenderprisoner.html> 19. januar 2016.

nenopopravne ustanove Masačusetsa obavezno da obezbedi tu operaciju osuđenom licu koji izdržava doživotnu kaznu zatvora za ubistvo. Šezdesettrogodišnji osuđenik koji je službeno promenio ime u Mišel Kosilek (od prethodnog Roberta Kosileka), tužio je Ministarstvo za kaznenopopravne institucije pre više od decenije pokušavajući da ih prinudi da mu plate operaciju rodnog prilagođavanja. On je osuđen 1992. za ubistvo svoje supruge, a 2012. sud je odlučio da su Kosileku uskraćena prava time što mu nije omogućen medicinski tretman poremećaja rodnog identiteta preporučen od strane lekarskog tima.

Ministarstvo za kaznenopopravne ustanove je osporilo tu presudu smatrajući da odbijanje operacije rodnog prilagođavanja ne predstavlja neadekvatnu medicinsku negu. Zatvorske vlasti su mnogo puta ponovili postojanje bezbednog rizika ako bi se omogućilo Kosileku da bude operisan, jer će to od njega stvoriti objekat seksualnog nasilja ostalih osuđenika u muškom zatvoru. Kosilek je izjavio da je operacija medicinska neophodnost, a ne frivolna želja da promeni svoju spoljašnost. Svako ima pravo da mu se zadovolje zdravstvene potrebe, bili u zatvoru ili na slobodi, rekao je Kosilek. Osuđena lica koja imaju bolesno srce, kukove ili kolena dobiju operaciju da bi im se popravilo zdravstveno stanje. Njegove medicinske potrebe nisu manje važne od potreba bilo kog drugog zatvorenika u susednoj ćeliji. Zdravstvena nega transrodnih osuđenika je jednostavno zdravstvena nega osuđenih lica na izdržavanju zatvorske kazne koji imaju ista, na ustavu zasnovana, prava na zdravstvenu zaštitu. Odluke o preduzimanju operacije radi rodnog prilagođavanja su ozbiljne odluke koje mogu da donesu medicinski profesionalci u saglasnosti sa pacijentom, a ne zatvorske vlasti.

U *Tates protiv Blanas 2003*.¹⁹ Okružni sud Kalifornije je odlučio da su prekršena ustavna prava zatvorskom blanketnom politikom da se sva pritvorena transrodna lica koja čekaju suđenje smeste u potpunu izolaciju, koja ih bespotrebno lišava osnovnih ljudskih prava i privilegija koja su dostupna svim drugim pritvorenim licima čime su oni podvrgnuti surovim uslovima koja su inače, normalno primenjivana samo na najopasnije pritvorenike.

U *DiMarco protiv Vajominskog zatvorskog odeljenja 2007*,²⁰ Okružni sud u Vajomingu je odlučio da odvajanje interseks osuđenog lica od opšte populacije muškog zatvora na 438 dana u najstrožiji režim izdržavanja kazne zatvora samo iz razloga bezbednosti, a ne kao rezultat disciplinskih prekršaja bez saslušanja, predstavlja kršenje njenih prava na pravilno postupanje.

19 *Tates v. Blanas*, No. CIV S-00-2539, 2003 U.S. Dist. LEXIS 26029 (E.D. Cal. 2003).

20 https://scholar.google.com/scholar_case?case=11041451579631378879&q=DiMarco+v.+Wyoming&hl=en&as_sdt=2006&as_vis=1 19. januar 2016.

*U R.G. protiv Kolera 2006,*²¹ Okružni sud Havaja je odlučio da praksa smeštanja LGBT maloletnih delinkvenata u izolaciju radi zaštite od zlostavljanja od strane drugih lica lišenih slobode, ne spada u okvir prihvatljive profesionalne prakse i da je to kazna kojom se krše ljudska prava.

4. Zakon o Eliminaciji silovanja u zatvorima

Pažnja šire javnosti na probleme transrodnih osuđenika na izdržavanju zatvorske kazne u Sjedinjenim Državama²² usmerava se tek od 2003. godine kada je usvojen Zakon o Eliminaciji silovanja u zatvorima – Prison Rape Elimination Act (PREA) koji je sprečavanje zatvorskih silovanja označio kao vodeći nacionalni prioritet koji zahteva federalnu intervenciju. Time je postignut istorijski napredak jer je prvi put skrenuta pažnja na silovanja trans osoba iza rešetaka.

PREA je sveobuhvatan skup saveznih propisa koji se odnose na sve aspekte poslovanja kaznenopopravnih institucija koji se odnose na sprečavanje, otkrivanje i reagovanje na zlostavljanje. Važno je naglasiti da PREA sadrži posebne odredbe koje se odnose na „lezbejke, gejeve, biseksualne, transrodne, interseksualne i rodno neusaglašena osuđena lica”. Među najvažnijim zaštitnim merama je ocenjivanje i klasifikacija: U svim zatvorskim institucijama moraju se na prijemu oceniti sve osobe i njihov smeštaj se određuje tek nakon procene rizika od doživljavanja ili izvršenja nasilja, uključujući identifikaciju onih koji mogu biti u opasnosti zbog svoje transrodnosti, rodne neusaglašenosti, seksualne orijentacije ili interseksualnih stanja. Sopstvena percepcija pojedinca o postojanju ranjivosti takođe se obavezno uzima u obzir. Pojedinci ne mogu biti kažnjeni ako su tokom ocenjivanja odbili ili nisu prijavili činjenice vezane za svoj rodni identitet, seksualnu orijentaciju, interseksualna stanja, invaliditet, ili prethodno iskustvo seksualnog zlostavljanja. Zatvorske institucije moraju koristiti ove informacije da donesu odgovarajuće individualne odluke o bezbednosti i klasifikaciji pojedinca i njihov smeštaj.

PREA treba da eliminiše zatvorska silovanja povećanjem broja stražara i jačanjem video nadzora objekata, ograničavajući intimne pretese, uvodeći obuku stražara na teme seksualnih napada, i obavezivanjem zatvora da posebno vode računa o ugroženim osuđenicima. PREA predviđa da pritvori i zatvori kada odlučuju gde da smeste transrodne osuđenike ne mogu jednostavno poslati

21 R.G. protiv Kolera 2006.

https://scholar.google.com/scholar_case?case=3293534615351089168&q=R.G.+v.+Koler&hl=en&as_sdt=2006&as_vis=1 19. januar 2016.

22 V. Jenness, S. Fenstermaker, *Forty Years*, op.cit.

takva lica u ustanovu na osnovu izgleda genitalija, već da moraju doneti odluku od slučaja do slučaja radi zdravlja i bezbednosti osuđenika. Određivanje smeštaja osuđenog lica mora uzeti u obzir i njihove sopstvene stavove u vezi njihove bezbednosti. Pravilo odlučivanja „od slučaja do slučaja” uvažava da trans osuđena lica nemaju svi iste bezbednosne potrebe, kao i da kanzenoporavne ustanove i njihovi pojedini objekti ne funkcionišu svi na isti način.

Iako je usvojen 2003. godine, ovaj zakon nije realizovan u praksi sve do 2012. godine, a zatvori nisu bili podvrgnuti kontroli primene ovog Zakona sve do avgusta 2013. godine. Države koje ne ispunjavaju odredbe PREA rizikuju da izgube 5 posto novca iz federalnog budžeta od Ministarstva pravde, ali ta sankcija se odnosi samo na državne zatvore. Iako ih tehnički pokriva PREA, opštinski i okružni zatvori ne rizikuju da izgube nikakva sredstva ako je ne primenjuju. Problem je i što nekoliko država, uključujući Ajdaho, Teksas i Arizonu, javno odbijaju da se ponašaju u skladu sa PREA, nemajući problem da se kao posledice tog odbijanja odreknu svog dela saveznih sredstava u zamenu za slobodu da razrade svoje politike – ili da jednostavno ignorišu problem.²³

5. Hormonski tretman transrodnih osuđenika u zatvorima

U pogledu medicinskog tretmana transrodnih osuđenika, zatvorske politike u Americi su poslednjih godina evoluirale, od potpunog odbijanja da se transrodnim osuđenima na izdržavanju zatvorske kazne omogući ma kakav hormonski tretman, preko široko primenjivane „*freeze frame*” politike, do prošlogodišnjeg uputstva Ministarstva pravde kojom se takvi tretmani ne samo dozvoljavaju, nego se smatraju obavezom zatvora.

Hormonska terapija je prvo bila nemoguća u zatvorima, ilustrovano da je npr. u 2005. godini, država Viskonsin donela apsolutnu zabranu hormonske terapije za transrodne zatvorenike, bez obzira na to da li je tretman već bio u toku kada su lišeni slobode. Grupe za građanska prava osporile su taj zakon i federalni apelacioni sud ga je poništio 2011. kao neustavan.

Potpuna zabrana hormonske terapije u zatvorima bila je zamenjena takozvanom „*freeze frame*” politikom koja omogućuje osuđenim licima da nastave sve one terapije koje su primali pre lišenja slobode, ali zabranjuje da budu proširene ili da se započne sa novim tretmanima. Iako je *freeze frame* politika u svoje vreme bio značajan korak napred, sve je češće kritikovana jer je uočeno da odbijanje započinjanja hormonskog tretmana može imati ozbiljne

23 A. Hess, „Protecting Trans Prisoners”, op. cit.

posledice na zdravlje i dobrobit transrodnih osuđenika, koji su među najugroženijom osuđeničkom grupacijom u zatvorima Amerike.

Do nedavno, federalna Uprava za zatvore je i sama imala politiku „freeze frame”. U 2011. godini, Obamina administracija je promenila svoje smernice, od kada je potrebno da se planovi za tretman osuđenika u federalnim zatvorima redovno revidiraju tako da se hormonska terapija razmatra bez obzira na to da li su je osuđena lica dobila pre lišenja slobode, ili se potreba za njom pojavila za vreme izdržavanja zatvorske kazne.

U skladu sa takvim smernicama, u februaru 2015, Ministarstvo odbrane je odobrilo hormonsku terapiju za Čelzi Mening (Chelsea Manning), bivšeg obaveštajnog analitičara osuđenog za pružanje poverljivih dokumenata VikiLixsu. Gospođa Mening, ranije poznata kao Bredli Maning (Bradley Manning), osuđena je u 2013. na zatvorsku kaznu u trajanju do 35 godina zatvora. Dan posle izricanja kazne, ona je objavila da je žena i Vojni sud je priznao kao ženu. Mening je zatim tražio hormonsku terapiju da bi u zatvoru mogao da živi kao žena. Pošto transrodnim osobama nije dozvoljeno da služe u SAD vojsku Ministarstvo odbrane ne odobrava takav tretman. Odeljenje za veterane, međutim, daju hormonski tretman za veterane. Na osnovu toga doneta je odluka Ministarstva odbrane da mu/joj se odobri redovna hormonska terapija čime Ministarstvo jednostavno ispunjava svoju obavezu da se Meningu u zatvoru obezbedi potrebna medicinska nega.²⁴

Međutim do pravog zaokreta došlo je tek kada je Vrhovni sud odlučio da je država Džordžija nezakonito prekinula hormonski tretman koji je osuđeno lice uzimalo već 17 godina, na osnovu koje odluke je Ministarstvo pravde uputlo u aprilu 2015. obaveštenje zatvorima i kazneno popravnim institucijama da je neustavna blanketna zabrana započinjanja novog hormonskog tretmana transrodnih osuđenika.²⁵

Ovo je prvi put da Ministarstvo pravde odlučuje o pitanju da li hormonska terapija za transrodne zatvorenike spada u standard poznat kao „potrebna medicinska nega” koju su države u obavezi da obezbede. Iako se Ministarstvo pravde nije eksplicitno izjasnilo da zatvor mora da obezbedi hormone, ipak je jasno utvrdilo da je neustavna politika medicinskih zatvorskih tretmana

24 „Military approves hormone therapy for Chelsea Manning”, USA Today, 13 February. <http://www.usatoday.com/story/news/nation/2015/02/12/chelsea-manning-hormone-therapy/23311813/> 19. januar 2016.

25 M. Apuzzo, „Transgender Inmate’s Hormone Treatment Lawsuit Gets Justice Dept. Backing”, New York Times, 3 april, 2015. http://www.nytimes.com/2015/04/04/us/ashley-diamond-transgender-hormone-lawsuit.html?_r=0 19. januar 2016.

Džordžije gde je zatvorska uprava jednog muškog zatvora prekinula transrodnoj ženi hormonsku terapiju ženskim hormonima kada je poslata na izdržavanje kazne 2012. Naime, iako je ona primala hormonsku terapiju dugi niz godina pre lišenja slobode, zatvorska uprava je u zatvorskom dosijeu nije identifikovala kao transrodnu osobu, čime je učinjena nepodobnom za nastavak tretmana u skladu sa „freeze frame” praksom jer se smatralo da ona tek započinje hormonsku terapiju. Bez hormona, njeno telo je brzo i brutalno transformisano, izgubila je tkivo dojki i smanjene su joj sve sekundarne karakteristike ženskog pola, nastupile su psihičke krize i ona je više puta pokušala samoubistvo i samokastraciju. Zatvorska medicinska dokumentacija je dala dovoljno osnova stručnjacima za mentalno zdravlje da ocene da ta transrodna žena ima rodnu disforiju, poremećaj koji se ranije nazivao poremećaj rodnog identiteta. Odlučeno je da su zatvorske uprave obavezne da procene postojanje rodne disforije i da je tretiraju baš kao što bi bilo koje drugo medicinsko stanje ili stanje mentalnog zdravlja.

Na osnovu takve sudske odluke, Ministarstvo pravde je utvrdilo da uskraćivanjem dijagnoze i individualnog lečenja krši Osmi amandman koji zabranjuje surove i neobične kazne. Prema Ustavu, zatvorenici doduše nemaju pravo na medicinsku negu po sopstvenom izboru, ali mora im se obezbediti adekvatan tretman za ozbiljne medicinske potrebe.

„Freeze frame” politika je još uvek rasprostranjena širom američkih zatvora i sada je to najčešći problem na koji ukazuju grupe za građanska prava kao praksu koja se sprovodi u mnogim državnim i lokalnim zatvorima širom zemlje i još uvek onemogućuje započinjanje hormonske terapije u zatvorima za one transrodne osuđenike koji je nisu koristili pre lišenja slobode.

6. Kalifornija

Kalifornija je dom najvećeg zatvorskog sistema u Zapadnom svetu, i predstavlja idealno mesto za prikupljanje podataka o transrodnim osuđenimcima. Kada je 2008. godine počelo prikupljanje tih podataka, u 33 zatvorske institucije u Kaliforniji bilo je zatvoreno 160 hiljada osuđenih lica. Više od 90 procenata kalifornijskih osuđenika bilo je smešteno u 30 zatvora za odrasle muškarce. Među tim osuđenimcima, je nešto više od 300 transrodnih osuđenika smeštenih u zatvore za muškarce. Po nekim procenama ukupno u Sjedinjenim Američkim Državama postojalo je 750 transrodnih osuđenika, što znači da je skoro polovina od tog broja tada bila smeštena u Kaliforniji.²⁶ Zbog toga što transrodni

26 V. Jenness, S. Fenstermaker, „Agnes Goes to Prison Gender Authenticity, Transgender Inmates in Prisons for Men, and Pursuit of ‘The Real Deal’” *Gender Society* 1/2014, 5-31.
<http://gas.sagepub.com/content/28/1/5.full> 19. januar 2016.

osuđenici nisu u saglasnosti sa diktatima ekstremno heteronormativnog i hiper-maskulinog zatvorskog ambijenta, zatvorske vlasti percipiraju transrodne osuđenike kao potencijalne izvore unutarzatvorskih problema i nereda. Zatvorske vlasti i drugi osuđenici imaju zajedničko viđenje transrodnih osuđenika kao osoba koji su po njima neuspeli/neostvoreni muškarci. Sa stanovišta društvenih nauka, oni su, ili bolje rečeno, bili su dugo, „zaboravljena” grupa osuđenika.

Povrh činjenice da su lišeni slobode, transrodna osuđena lica su drastično disproportionalno marginalizovana u pogledu svih drugih aspekata društvenog statusa, zdravlja i dobrobiti. Ispitivanja zaposlenosti, bračnog statusa, mentalnog zdravlja, postojanja zlostavljanja, HIV statusa, beskućništva, seksualnog rada, viktimizacije, otkrivaju da su transrodna osuđena lica u mnogo nesigurnijem i ranjivijem položaju od transrodnih lica koji nisu lišeni slobode, ali i u poređenju sa netransrodnom populacijom koja je lišena slobode. Na primer, transrodni osuđenici su u 13 puta većem riziku u poređenju sa netransrodnim osuđenicima da budu seksualno zlostavljani u zatvoru.

Transrodni osuđenici se takođe razlikuju i međusobno u terminima identitetske samoidentifikacije. Velika većina, 76.1% se identifikuje kao žene kada su upitani o svom rodnom identitetu, dok se znatno manji broj njih identifikuje kao „muškarac i žena” (14%). Oko jedne trećine, 33.3% se identifikuje kao homoseksualci, dok njih 19.4% identifikuje svoju seksualnu orijentaciju kao „transrodnu”, 28.1% se identifikuje kao heteroseksualci, 11.3% se identifikuje kao biseksualci, a ostalih 17.8% se identifikuje na neke druge načine. Velika većina izveštava da su seksualno atraktivni muškarcima u zatvoru, 81.9%, dok je njih mali broj atraktivan i muškarcima i ženama u zatvoru 15.6%. Većina njih, 75.8% navodi da su atraktivni muškarcima i u, i izvan zatvora. Dobija se slika koja uključuje značajno prisustvo istopolne atraktivnosti kao načina na koji transrodne žene nalaze svoje životne puteve u različito rodno organizovanim ambijentima i načine na koje kontekstualizuju svoj identitetski projekat povezujući ga sa svojim boravkom u zatvoru.

Kalifornija je prva američka država koja je osuđenim licima omogućila rodno prilagođavanje za vreme izdržavanja zatvorske kazne, jer je prihvatila da im se obezbedi plaćeni operativni tretman rodnog prilagođavanja što je regulisano u posebnom dokumentu²⁷ pod nazivom, Uputstva o donošenju odluke po zahtevu za hirurški proces rodnog prilagođavanja (Guidelines for review of requests for sex reassignment surgery)²⁸. Dokument

27 „California sets policy for inmate sex reassignment” AlJazeera, 2015, 15 October.

<http://america.aljazeera.com/articles/2015/10/21/california-sets-policy-for-inmate-sex-reassignment.html> 19. januar 2016.

28 TransGender Law center, GUIDELINES FOR REVIEW OF REQUESTS FOR SEX REASSIGNMENT SURGERY (SRS) <http://transgenderlawcenter.org/archives/12109> 19. januar 2016.

je stupio na pravnu snagu u oktobru 2015, od kada je u Kaliforniji osuđenim licima pravno omogućen taj postupak.

Prethodno je u Kaliforniji 2014. postignut sporazum da se redovno omogućavaju plaćeni tretmani koji obuhvataju hormonsku terapiju, kao i operaciju promene biološkog pola osuđenih lica. Uputstva je donelo kalifornijsko Ministarstvo za kazneno popravne institucije koji nadgleda i mentalno zdravlje osuđenih lica. Time je Kalifornija uspostavila model za ostatak zemlje i obezbedila da osuđena lica na izdržavanju zatvorske kazne mogu da koriste životno neophodnu medicinsku zaštitu.²⁹

Uputstva su dokument na osam strana koji upućuje osuđena lica koji zahtevaju operaciju i zadovoljavaju osnovne kriterijume, da se obrate za ocenu svog slučaja odboru koji se sastoji od dva lekara, dva psihijatra, dva psihologa koji će doneti preporuku drugostepenom odboru koji se sastoji od medicinskih profesionalaca. Ta politika ne odobrava tretmane koje su čisto kozmetičkog tipa, kao što su npr. uklanjanja maljavosti, lifting lica, povećanje grudi ili ugrađivanje implanata, jer se tako znatno umanjuju troškovi poreskih obveznika. Transrodni pravni centar navodi da trenutno postoji 375 muškaraca i 26 žena koji u zatvorskom sistemu primaju hormonsku terapiju koja im omogućuje da steknu i zadrže karakteristike suprotnog pola. Ukoliko nisu prethodno prošli operaciju rodnog prilagođavanja, oni su svi smešteni u zatvorima u skladu sa svojim biološkim polom stečenim rođenjem. Mnogi od njih su morali da budu zbrinuti u zaštitne smeštaje unutar zatvora ili odeljenja za mentalno zdravlje.

U svakom slučaju donošenje ovih Uputstava nije predstavljalo „podizanje brane” pa se nije desila nikakva poplava zahteva za operacijom, jer mnoga transrodna osuđena lica ili nisu zainteresovani za takvu operaciju ili ne ispunjavaju propisane uslove iz Uputstava koje mnogi opisuju kao restriktivne i konzervativne.³⁰ Jedan od uslova je da je osuđenom licu preostalo da odsluži još minimum dve godine zatvorske kazne.³¹

29 Jedna od prvo dvoje osuđenika koji su koristili to pravo, gđa Norsvorti je izjavila da je izvan sebe od ponosa što je bila deo pokreta koji je doveo do usvajanja te politike. Ona je živela pod stresom i patila od anksioznosti usled rodne disforije, ali je shvatila da joj je neophodna operacija rodnog prilagođavanja tek kada se našla u zatvoru. Navodi da je decenijama patila jer su njen identitet, njene medicinske potrebe i njena sama ljudskost bili negirani od strane ljudi i sistema odgovornih za brigu o njoj.

30 Jedno istraživanje Vilijams instituta koji se smatra tinktenkom kalifornijskog Univerziteta za LGBT pitanja, navodi da su 42 procenta ispitanih lica navela da su imali neku operaciju, uključujući i one koje ministarstvo definiše kao kozmetičke. Zato se odbijanje takvih operacija smatra restriktivnom merom.

31 To uputstvo je dodato s obzirom na slučaj Norsvorti koja je otpuštena iz zatvora jedan dan pre nego što je federalni apelacioni sud prihvatio njen zahtev da joj zatvorski sistem plati operaciju rodnog prilagođavanja, pa se postavilo pitanje svrsishodnosti takvog troška.

7. Studije slučajeva

7.1. Slučaj Marije (Madone) Dajamond

Pažnja američkih medija na pojave seksualno zlostavljanje transžena u muškim zatvorima zadobijena je tek nedavno, 2015. kada se 5. aprila pojavio na naslovnoj strani Njujork Tajmsa tekst praćen nizom fotografija naslovljen „Transrodne žene ukazuju na silovanje i zlostavljanje u muškim zatvorima”.³² Ešli (Marija, Madona) Dajamond (36) koja živi kao žena od svog adolscenskog doba, prilikom prijema u muški državni zatvor u Džordžiji, bila je podvrgnuta defeminizaciji od samog početka, kada joj je naredeno da se svuče pred svim zatvorenicima, kojom prilikom joj je oduzeta perika, ženska spavačica i kada je ritualom inicijacije započeo trogodišnji period neprestane degradacije i zlostavljanja, pri čemu su joj uskraćeni hormoni koje je pre toga uzimala bez prekida 17 godina. Svakodnevno je bila izložena pred muškarcima koji su otvoreno masturbirali ili su joj pokazivali svoje polne organe uz različite uvrede i pretnje, i nastojali da je siluju na stepeništu i drugim zajedničkim prostorijama. Ona navodi da joj je svaki dan bukvalno bio ispunjen borbom da preživi, sve dok joj nije postalo svejedno da li je živa ili mrtva.

7.2. Slučaj Lesli En Mening³³

Lesli En Mening je transrodna žena koja izdržava kaznu u muškom zatvoru u kome je bila silovana jer taj zatvor nije dovoljno bezbedan, što je u javnosti pokrenulo pitanje kako uopšte zatvori mogu da zaštite svoje najranjivije osuđenike i zašto ne mogu? Više od jedne decenije je prošlo od kada je američki Kongres jednoglasno usvojio Zakon o eliminaciji silovanja – Rape Elimination Act, koji predviđa posebne korake koje zatvori moraju preduzeti kako bi se sprečilo seksualno zlostavljanje najugroženijih osuđenika. Lesli En Mening izdržava zatvorsku kaznu u zatvoru u državi Njujork već 24 godina. Od ulaska u taj zatvor 1991. godine nakon što je osuđena za pokušaj ubistva pucanjem u policijski automobil u poteri, Mening, transrodna žena, je pustila dugu kosu, legalno je promenila ime, prošla kroz hormonsku terapiju, i obezbedila pravo da nosi ženski donji veš ispod svoje zatvorske uniforme. Iako je sve ovo stavilo u situaciju povećanog rizika od seksualnog zlostavljanja u zatvoru, Mening je smeštena u muški objekat u popravni zavod Saliven u Folsburgu, Njujork. U

32 V. Jenness, S. Fenstermaker, „Forty Years after Brownmiller Prisons for Men, Transgender Inmates, and the Rape of the Feminine”, op. cit.

33 A. Hess, „Protecting Trans Prisoners”, op. cit.

Salivenu, Mening kaže da je dobila zaduženje da radi daktilografski posao i kuva kafu za zatvorenike sa invaliditetom u delu zatvora gde se osuđena lica slobodno kreću skoro bez nadzora osoblja, ali i gde se seksualni prestupnici često okupljaju za sastanke programa tretmana i ponekad se zadržavaju da se druže. U februaru 2013. godine, Mening je po potrebi poslao trebalo da dostavi neki papir osuđeniku koji je bio sam u sobi na kraju hodnika. Kada je stigla, on je uhvatio za vrat, silovao, i pretio da će je ubiti ako nekome bude rekla. Mening je podnela tužbu protiv nekoliko osoba iz zatvorske uprave Salivana, navodeći da je zatvor prekršio njena ustavna prava time što nije preduzeo odgovarajuće korake da je zaštiti od silovanja.

7.3. Slučaj meksičke migrantkinje Estrelje Sančez³⁴

Tokom nekoliko meseci provedenih u imigracionim centrima i okružnom zatvoru, Estrella Sanchez, transrodna žena koja traži azil u Sjedinjenim Američkim Državama, postala je predmet grubog, ponižavajućeg ismejavanja od strane stražara, napada i maltretiranja od strane drugih migranata, na šta je reagovala dubokim osećajem izolacije. Gospođa Sančez, 28-godišnja transrodna žena iz Meksika, bila je u imigracionom pritvoru skoro godinu dana, počev od 2012. Bila je u samici mesec dana, isključivo zbog svog rodnog identiteta. Na svakom mestu gde je bila, drugi migranti su je otvoreno vredali ispred stražara, koji su se na to samo rutinski smejali. Maltretiranje s kojim se suočila bio je okrutan podsetnik na zlostavljanja koje je pretrpela u Meksiku i od koga se nadala da je pobešla kada je došla u Sjedinjene Države 2005. godine. Nakon tog napada, imigracioni službenici su pustili gospođu Sanchez na slobodu sa nadzorom, s tim da se njeno kretanje prati pomoću elektrone nanogice dok traje razmatranje njenog zahteva za dobijanje azila kroz dugotrajan sudski proces. Od kako je puštena na slobodu ona živi i ponaša se kao obična građanka, pohađa nastavu, radi volonterski rad i povremeno za novac čisti i sprema tuđe stanove i kuće.

7.4. Američke organizacije za pružanje pravne pomoći transrodnim osuđenicima

Poslednjih decenija potrebe i prava transrodnih osoba su počele da se bolje definišu, zahvaljujući porastu advokatiranja od strane lokalnih, nacionalnih i međunarodnih LGBT organizacija. To advokatiranje preraslo je u pokret ka postizanju ravnopravnijeg zatvorskog sistema za transrodna osuđena lica na

34 „Prisons and Jails Put Transgender Inmates at Risk”, op.cit.

izdržavanju zatvorske kazne, kako su politike nastavile da se razvijaju u pravcu postizanja veće bezbednosti najranjivije populacije. To nije išlo bez otpora pa je ostalo zabeleženo da je u Viskonsinu 2005. čak donet Zakon o sprečavanju osuđenika da promene pol, čime je zabranjena upotreba vladinih fondova za plaćanje operacije rodnog prilagođavanja i hormonskog tretmana. Ipak, istovremeno su omogućeni tretmani za vreme izdržavanja zatvorske kazne neophodni usled komplikacija nastalih zbog operacije rodnog prilagođavanja u postoperativnom periodu. Posle tužbe transrodnih osuđenih lica, ovaj zakon je Okružni sud Viskonsina oborio 2012. kao neustavan.

Državni tužilac Erik Holder, prva crna osoba na toj poziciji tvrdi da je kampanja za prava homoseksualaca, lezbejki i transrodnih osoba nastavak pokreta koji je osvojio jednaka prava za crnce u eri za ljudska prava. Mr. Holder je 2014. pod uticajem tog pokreta pokrenuo treninge za policajce radi njihovog boljeg razumevanja zajednice transrodnih osoba, jer su javni tužioci izveštavali da su transrodne osobe obeshrabrene da prijavljuju krivična dela počinjena zbog loših interakcija sa policijom.³⁵

Silvija Rivera. Analogija zatvorskog nasilja prema transrodnim osuđenim licima sa ratom odrazila se i u analizi situacije u njujorškim zatvorima za muškarce koji je naslovljen sa: „Ovde je rat: Izveštaj o postupanju sa transrodnim i interseksualnim osobama u njujorškim muškim zatvorima”.³⁶ Taj Izveštaj je jedan od prvih koji se bavi ovim pitanjem, koristi intervju sa zatvorenim transrodnim osobama i njihovim advokatima, dokumentujući na taj način postojanje široko rasprostranjenog maltretiranja, fizičkog i seksualnog zlostavljanja, diskriminaciju i nasilje s kojima se transrodne, interseksualne i rodno neusaglašene osobe suočavaju u državnim zatvorima. „Ovde je rat” ilustruje takođe postojanje ciklusa siromaštva i diskriminacije koje dovode mnogo transrodnih i onih koji nisu rodno usaglašeni u uslove siromaštva, beskućništva i zatvora i predstavlja dragocen izvor podataka važan u obrazovanju kreatora politika, advokata, pružaoce usluga i organizacija aktivnih u zajednici na ovom urgentnom pitanju.

Od otvaranja 2002. godine, njujorški „Silvia Rivera pravni projekat” (Silvia Rivera Law Project - SRLP)³⁷ obezbedio je besplatne pravne usluge za preko 700 interseks, transrodnih i rodno neusaglašanih ljudi. Njihovi klijenti su osobe sa niskim primanjima, koji žive u strahu od nasilja i koji se suočavaju sa diskriminacijom u oblastima zapošljavanja, stanovanja, obrazovanja, zdravlja

35 M. Apuzzo, op.cit.

36 Izveštaj o tretmanu transrodnih i interseks osoba u njujorškim muškim zatvorima „Ovde je rat” [https://www.google.rs/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=It's+War+In+Here+\(pdf\)](https://www.google.rs/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=It's+War+In+Here+(pdf)) 19. januar 2016.

37 The Sylvia Rivera Law Project, New York, NY 10001. www.srlp.org 19. januar 2016.

i socijalnih službi. Od osnivanja, advokati i zastupnici u SRLP dosledno svedoče o nesrazmerno visokoj zastupljenosti svojih klijenata u sistemu krivičnog pravosuđa kao rezultat policijskog postupanja sa trans osobama, siromaštva, i njihove konsekvantne neophodnosti da se angažuju u inkriminiranim aktivnosti u egzistencijalnoj borbi da prežive. Oni takođe svedoče o postojanju izuzetno nasilnih uslova sa kojima se suočavaju u svakom zatvoru. Svi konsultovani ključni pravni slučajevi su istakli postojanje seksualnog nasilja ili rodno zasnovanu medicinsku diskriminaciju sa kojom se transrodna osuđena lica suočavaju dok su u zatvoru. Međutim, problem je što zatvorske uprave generalno ne vode evidenciju podataka o tome koliko ljudi su u sistemu krivičnog pravosuđa transrodne ili interseks osobe, kao i šta su iskusili tokom izdržavanja kazne zatvora, tako da postoji značajna praznina u pogledu informacija o ovoj grupi ljudi. Četrdeset odsto SRLP klijenata u protekle četiri godine imali su postupke za krivična dela što jasno demonstrira nesrazmernost krivičnog progona u zajednici trans osoba. Ovi klijenti su velikoj meri prijavili da su doživljavali silovanje, napade drugih vrsta, uskraćivanje hitno potrebne medicinske nege, kao i smeštaj u objektima neodgovarajućim za njihov rodni identitet. Iako je veći deo ove diskriminacije očigledno nezakonit i prema sada važećem zakonima, nedostatak pravne pomoći koja bi bila na raspolaganju ljudima u zatvorima ima za posledicu da većina tih osoba nisu imale mogućnost da ostvare svoja prava.

U Masačusetsu funkcioniše organizacija *Transrodna politička koalicija Masačusetsa*³⁸ koja nastoji da promeni politike, prakse i zakone koji regulišu problematiku transrodne omladine, odraslih, kao i njihovih porodica i saveznika, sa osnovnom idejom da u toj državi ne sme da postoji diskriminacija transrodnih osoba. MTPC radi da se obezbedi da lokalni, državni, i savezni zakoni, politike i prakse koji se odnose na osuđena lica omogućavaju odgovarajuće oblačenje i ne uskraćuju transrodnim osuđenim licima pristup medicinski neophodne zdravstvene zaštite, potrepštine u kantini, obrazovni materijali i knjige, koje se odnose na trans tematiku kao i/ili posetioce. Oni rade sa ženama, uključujući transrodne žene i transrodne muškarce koji smatraju da će imati koristi od službi namenjenih ženama. Oni nude podršku i zastupanje onih koji su zatvoreni, beskućnici, zavisnici, ili su žrtve trgovine seksualnim uslugama. Glavno dostignuće ove organizacije u poslednjih pet godina je njihova uspešna borba protiv zakona koji bi uskraćivali medicinski tretman neophodan transrod-

38 Massachusetts Transgender political coalition, *Trans Prisoners, Discrimination has no place in Massachusetts, Working to change policies practices and laws for trans youths, adults, families and allies, working to bring visibility to issues trans youth, adults & families face.*
<http://www.masstpc.org/issues/trans-prisoners/> 19. januar 2016.

nim osuđenim licima na izdržavanju zatvorske kazne. U proteklih pet godina, MTPC je radio protiv „Zakona o odgovarajućem korišćenju javnih sredstava”, koji je nastojao da zakonski zabrani Masačusetskoj zatvorskoj upravi pružanje određene medicinske nege i lečenje transrodnih osuđenih lica. Uskraćivanje medicinske nege i medicinskog tretmana neophodnih transrodnim osuđenima je nehumano i protiv Osmog amandman Ustava SAD, koji glasi: „Neće se zahtevati preterana kaucija, niti će se izricati preterane novčane kazne, niti će se primenjivati surove i neuobičajene kazne.”

U Masačusetstu radi još jedna organizacija civilnog društva sa sedištem u Bostonu, *Masačusetske pravne usluge zatvorenima* (Massachusetts Correctional Legal Service, MCLS)³⁹ koja takođe pruža građanskopravne usluge osuđenim licima u zatvorima i pritvorima Masačusetsa. Kancelarija ne pruža usluge odbrane u krivičnim postupcima i fokusirana je na četiri pitanja koja u velikoj meri obuhvataju probleme transrodnih osuđenika na izdržavanju zatvorske kazne: opšte zdravlje i zaštita mentalnog zdravlja, nasilje stražara nad zatvorenima, fizički uslovi izdržavanja zatvorskih kazni, segregacija i izolacija. MCLS se bavi ovim problemima kroz zastupanje u upravnim postupcima, zalaganje za zakone, dajući informacije osuđenim licima o njihovim pravima i kako da ih ostvare, preporukama privatnim advokatima, a nastupa i u nekim pojedinačnim i Class Action parnicama. MCLS je takođe poznat kao pravna služba osuđenih lica. Raspon njihovih usluga obuhvata pomoć ljudima u prelasku iz života u zatvoru u uspešan povratak iz zatvora u život na slobodi, intenzivne usluge podrške koristeći personalizovanu kombinaciju upravljanja predmetima, zdravstvenim uslugama, razvoj karijere, savetovanje i podršku. Oni pomažu svojim klijentima da se integrišu u svojim zajednicama kao korisni članovi, a ne zavisnici od službi pomoći.

Porastao je broj zahteva operacije rodnog prilagođavanja transrodnih osuđenika. Najznačajnija je presuda Kosilek protiv Spensera iz 2012. kojim je Okružni sud Masačusetsa naredio zatvorskim vlastima da obezbede operaciju rodnog prilagođavanja transrodnom osuđeniku muškarac u ženu. Od kada je u zatvoru, on je pokušao dva puta samoubistvo i jednom da se sam kastrira. Iako je to za sada jedini uspešan sudski postupak, sudovi nastavljaju pokušaje da definišu obaveze zatvora da odgovore na medicinske potrebe transrodnih osuđenih lica.

39 Massachusetts Correctional Legal Service, Massachusetts Correctional Legal Services, <http://www.plsma.org/> 19. januar 2016.

8. Posebna zatvorska odeljenja za transrodne osuđenike – GBT čaure

„Tu u tvom izvodu iz matične knjige rođenih piše 'muško' tako da ti ideš u muški zavor”, je osnovna poruka transrodnim osuđencima dosadašnje smeštajne politike shodno njihovoj zvaničnoj rodnoj pripadnosti. Nalaženje idealne alternative ovom najgorem scenariju je komplikovano. Veoma je teško i inače zaštititi bilo koga u zatvorskom okruženju, a još teže zaštititi nekoga ko se doživljava kao drugačiji. Transrodne žene svojom pojavom iritiraju mnogo toga i kod osoblja i kod drugih osuđenika. Smeštanje transrodnih žena u ženske zatvore je još uvek redak eksperiment, primenjivan samo u nekim lokalnim zatvorima Vašington Distrikta.

Druga opcija za smeštaj transrodnih žena (i gejeva) na izdržavanju zatvorske kazne je poznata pod nazivom „GBT čaure” (GBT pods), što predstavlja posebna odeljenja, poznata i kao „krilo za gejeve” koje je vrlo hvaljeno u medijima Los Anđelesa kao penitencijarno rešenje sa velikim potencijalom povećane bezbednosti i zaštite od nasilja.⁴⁰ Uskoro se posle prvog entuzijazma pokazalo da i tamo ima nasilja u gotovo istoj meri kao i u drugim tipovima zatvora, i da je bezbednost u tim odeljenjima ništa manje problematična no u bilo kome drugom delu zatvora. U dodatku, pokazalo se da su mnogi muški osuđenici spremni ne samo da na silu prodru u tu GBT čauru, već i da odglume gejeve da bi se dočepali privilegija da se nađu među transženama, pa je postalo relevantno čak i raspitivanje u gej barovima o nečijoj stvarnoj gej reputaciji i prošlosti. A zatvorsko osoblje je i dalje nastavilo da zlostavlja transrodne žene i gejeve, i tako da se GBT čaura pokazala kao samo jedan geto, zatvor unutar zatvora, koji ne garantuje nikome bezbednost i zaštitu od nasilja, već predstavlja meru izolacije i segregacije.

Ipak, ako se u takav objekat smesti dovoljan broj gej i transrodnih osuđenika to postaje krilo u kome se više ne oseća izolacija i getoizacija. Opravdanje zatvorskih vlasti da ne mogu da spreče napadače da se prokrijumčare u GBT krilo, zapravo ne deluje ubedljivo, jer je opšte poznato da je najveća pretnja ljudima u ovim posebnim jedinicama uvek zatvorsko osoblje, a ne drugi osuđenici. Zato su kvalitetna selekcija i dodatni treninzi za zatvorsko osoblje neophodni za njihovo navikavanje na tipičnu kulturu gej i trans zajednica i poštovanje njihovog dostojanstva. Ali ostaje primedba da su ove jedinice izdvojene iz opšte zatvorske populacije i da mogu postati mesta za diskriminaciju, jer osuđena lica u tim GBT čaurama nemaju pristup svim programima i drugim zatvorskim resursima koje su dostupne drugima osuđencima.

40 A. Hess Amanda, 2015, „Protecting Trans Prisoners”, op.cit.

Zato je važan novi pokušaj drugog po veličini zatvora u zemlji⁴¹ da ponovo otvori jedinicu za transrodne žene, u istorijskom nastojanju da se one zaštite od nasilja, silovanja i maltretiranja. Naime, njujorško Odeljenje za korekcije je naveo da će nova zatvorska jedinica u zatvoru Rikers Ajlend biti objekat sa početnim kapacitetom od 30 kreveta, za koji se smatra da će biti u svakom trenutku dovoljan za postojeći broj transrodnih žena u Rikersu. Zato što nisu svi osuđenici isti, Odeljenje stvara specijalizovane jedinice za razne specifične osuđeničke grupe.

Trenutno, transrodne žene u zatvoru Rikers su ili smeštene sa muškarcima u opštoj populaciji – gde se suočavaju sa nesrazmerno velikom stopom nasilja, silovanja i zlostavljanja i od strane osoblja i drugih zatvorenika – ili idu u zaštitni nadzor, što je u suštini samica u kojoj su zaključane same u ćeliji 23 sata dnevno. Nova zatvorska jedinica je razvijena uz konsultacije sa nekoliko grupa za zastupanje prava transrodnih osoba, koje u svojim izveštajima navode postojanje snažno izražene „kultura nasilja” unutar npr. objekata za adolescentne osuđenike.⁴²

Dok je većina transrodnih žena kada su u pritvoru, zatvoru i imigracionim centrima, smeštena sa muškarcima, neke ustanove ipak menjaju svoje smeštajne politike, kao npr. Rikers Ajlend u Njujorku koji je ponovo otvorio posebnu jedinicu za transseksualne žene⁴³ koja je postojala ranije, ali je bila zatvorena iz bezbednosnih razloga 2005. godine.⁴⁴ Otvaranje posebnog odeljenja za transrodne osuđenike u njujorškom zatvoru Rikers Ajlend,⁴⁵ najavljeno za otvaranje sredinom novembra 2015. predstavlja jednu od mnoštva reformi za smanjenje nasilja u tom problematičnom zatvoru. Dva transrodna osuđenika navode da su samo u međuvremenu od najave otvaranja tog odeljenja u novembru do njegovog puštanja u rad u januaru, bili maltretirani od strane osoblja i seksualno zlostavljani od strane drugih zatvorenika.⁴⁶

41 C. Mathias, „New York’s Largest Jail To Open Housing Unit For Transgender Women”, op.cit.

42 Projekat Silvia Rivera je fokusiran primarno na smeštanje transrodnih žena izvan zatvora.

43 „Prisons and Jails Put Transgender Inmates at Risk, 2016, op. cit.

44 Rikers Ajlend, najveći zatvor u državi Njujork zatvorio je 2005. svoju dugotrajno postojeće krilo za gej i trans osuđenike, navodeći rizik od napadača iz drugih zatvorskih krila da uprkos merama bezbednosti ostvare svoje napade na osuđene trans žene i gejeve u tom krilu.
<http://www.lawschool.cornell.edu/Clinical-Programs/lgbtclinic/upload/slate-Manning-article.pdf>
19. januar 2016.

45 A. Humm, „Horrors Persist for Trans Inmates at Rikers”, Gay City News, 2015 /22 January.
<http://gaycitynews.nyc/horrors-persist-trans-inmates-rikers/> 19. januar 2016.

46 Diamond Spradlei, 28, transrodna žena osuđenik sada je smeštena u Menhetn zatvorskom kompleksu, navela je da je krajem novembra bila silovana u Rikersu od strane drugog osuđenika. Iako je prijavila napad silovatelj se vratio nazad i ponovo je napao, pa je tek tada, doktor iz Rikersa shvatio slučaj ozbiljno i ona je premeštena u Menhetn zatvor. Problemi su se nastavili i tamo, osoblje joj se ne obraća kao ženi, maltretira je na razne načine, naredeno joj je da ukloni svoju dugu talasastu kosu, tako da ona žali što je prijavila napad. Sekuoia Honeicutt, 19, je drugi

Ovo odeljenje je konkretno namenjeno transrodnim ženama, (muškarac u ženu), i to onima koji nisu prošli genitalnu operaciju. Osuđenici će biti smešteni u toj jedinici dobrovoljno. Prethodna politika je bila da se takvi transrodni osuđenici smeštaju u muški zatvor bez mogućnosti izbora. Tek je u januaru 2016. ovo odeljenje počelo stvarno sa radom kada je prvi transrodni osuđenik tamo smešten 15. januara 2016. Inače, svaki takav osuđenik koji se opredeli kao transrodna osoba može aplicirati da bude tamo smešten. Pretpostavka da transžene žele da budu smeštene na osnovu rodnog identiteta, ipak nije uvek tačna. Naime, kada zatvorske vlasti pitaju transrodna osuđena lica šta misle o posebnim zatvorskim jedinicama, oko jedne polovine njih rekli su da bi želeli da budu tamo smešteni, ali isto tako druga polovina smatra da bi radije ostali smešteni sa muškarcima. Kada je u pitanju bezbednost transrodnih ljudi u zatvorima, oni sami često najbolje znaju gde su najbezbedniji. Mnoge transrodne žene su provele svoje živote u sistemu kaznenopopravnih ustanova, bilo kao maloletnici u popravnim domovima, bilo u skloništima za beskućnike, zatvorima i pritvorima i osećaju se udobnije u muškim odeljenjima na koje su navikli, jer su oduvek bili tamo: zlo koje poznaju celog svog života bolje je od onog koje ne poznaju. A neki žele da ostanu jednostavno tamo gde su se izborili za mesto za sebe, a ne da idu u novo odeljenje gde im takva borba tek predstoji.⁴⁷

Inače, osuđenima u toj jedinici Rikers Ajlanda treba da bude omogućeno da pohađaju iste programe kao drugi osuđenici i da koriste zatvorske resurse kao npr. pravne biblioteke, ali je njihov pristup raznim programima ipak ograničen iz raznih razloga, uključujući transportne probleme predavačkog osoblja zbog udaljenosti te jedinice od glavnog kompleksa Rikersa.

9. Zaključak

Široko rasprostranjene prakse nepoštovanja ljudskog dostojanstva i rodnog identiteta transrodnih osuđenika, posebno, visok nivo nasilja nad njima, kao i činjenice da je i stručna i šira javnost već vrlo informisana i senzibilisana o tim problemima, još uvek nije dovelo do promena zatvorskih politika u Sjedinjenim Američkim Državama. One još uvek lutaju između retko primenjivanih opcija smeštaja u zatvorske ustanove u skladu sa rodnim identitetom, a ne biološkom

osuđenik u novoj alternativi, bio je u Rikersa od 19. do 31. decembra i navodi da je tamo bilo baš strašno, osoblje se prema njoj ponašalo bez imalo poštovanja. Redovna praksa je bilo javno trljanje obraza da bi utvrdili da joj raste brada uz javnu objavu da je „prema tome muškarac i da će uvek biti muškarac” što je bilo veoma ponižavajuće. Pritom joj je često bila uskraćena mogućnost da se brije i po četiri do pet dana, iako je trebalo da to radi svaki dan.

47 A. Humm, „Horrors Persist for Trans Inmates at Rikers” 2015, op.cit.

rodnom pripadnošću, ili praksi organizovanja posebnih zatvorskih jedinica (čaura) unutar opštih zatvora. Zbog toga je Evropa ipak pravi primer penoloških rešenja ove specifične situacije savremenog doba. Iako se i tu radi o novim praksama koje možda jos nisu prošle vremenski test, ipak se moraju pomenuti kao antipodi američkoj neodlučnosti da se uopšte i uđe u njihovu realizaciju. U Italiji postoji naime, zatvor u Pozzaleu, u talijanskoj provinciji Toskana koji je postao u februaru 2010. prvi takav objekat na svetu u kojem će se zbog presuda vezanih za droge i prostituciju smeštati transeksualne osobe.⁴⁸ Procenjuje se da Italija ima ukupno 60 transeksualnih osuđenika, a u novom zatvoru ima mesta za njih 30. Ovi zatvorenici su do sada bili smeštani u ženskim zatvorima zbog vlastite sigurnosti. Grupe za ljudska prava smatraju da je ovo dobar potez kojim se izdvaja prostor u kojem se može pružiti i psihološka pomoć transeksualnim osobama.

U Škotskoj je oktobra 2013. donet dokument *Zatvorska politika o rodnom identitetu i rodnom prilagođavanju* koji predstavlja jedan od najsvetovnijih dokumenata javne politike svoje vrste u Evropi i globalno (*Prisoner Gender Identity and Gender Reassignment Policy*).⁴⁹ Taj dokument omogućuje smeštaj transrodnih osuđenika u zatvorske ustanove njihovog rodnog identiteta, početak i nastavak ranije započetog hormonalno operativnog tretmana rodnog prilagođavanja za vreme izdržavanja zatvorske kazne, posedovanje odeće i drugih predmeta kojima se afirmišu svoj rodni identitet (perike, šminke i sl.). O svim tim elementima zaštite od nasilja, poštovanja rodnog identiteta i zdravstvenog statusa transrodnih osuđenika se odlučuje na konferenciji slučaj, sastanku na kome prisustvuju lično osuđeno lice, njegov socijalni radnik (ako ga ima), zastupnik lokalnog tima za zdravstvenu zaštitu, lokalni poverenik za ravnopravnost, ako osuđeno lice to želi i predstavnik organizacije koja se bavi pravima transrodnih osoba.

Na kraju svega rečenog mora se konstatovati da primere modela dobre prakse postupanja sa transrodnim osuđenicima na izdržavanju zatvorske kazne, treba tražiti u Evropi, a ne u Americi.

48 „Prvi zatvor za transeksualne osobe“, Blic, 2010/14. januar.

http://www.b92.net/zivot/vesti.php?yyyy=2010&mm=01&nav_id=403989 19. januar 2016.

49 *Prisoner Gender Identity and Gender Reassignment Policy*, 2014.

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804941cd> 19. januar 2016.

**Dr Zorica Mršević, Instituta društvenih nauka,
Beograd**

TRANSGENDER INMATES IN AMERICAN PRISONS

Transgender persons face high level of violence and threats when they are in prison, because in this system often experience harassment, violence and various dangers, more often than others groups of inmates. For trans people can be generally concluded that all types of deprivation of liberty in places of as detention centers, prisons and camps for migrants, are places of serious threat to their lives, physical and mental integrity, human dignity and general well-being. As transgender people have become louder in defending their security and their rights, the American prison system, which places prisoners at conventional binary gender division, began to face numerous challenges. Transgender inmates who have suffered violence and mistreatment are often placed in solitary confinement, which measure, although intended to protect them, in fact is a serious penalty. Isolation takes a huge psychological toll, and there is also an increased risk of attacks by guards. The question is how to solve the situation of accommodation in apparent contradiction between their official, biological gender and their acquired gender. It's open questions of beginning and / or continuation of hormonal/surgery gender reassignment process while serving a prison sentence. The text referred to the tests judicial decisions, legal provisions at the federal level and in California, the recent cases study, as well as the possibility of alternative accommodation in the transgender GBT pods, i.e. special prison wings designed to transgender women and gay men.

Key words: *transgender women in prison, hormonal therapy, test sentences, sexual violence, GBT pods, Rikers Island*